

Ik wil Leo Bot hartelijk bedanken voor zijn hulp bij de determinatie van de vlinders .

Literatuur:

Kuchlein, J.H. en R. de Vos (1999) *Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders*. Backhuys Publishers, Leiden

Vlinderen in Afrika: reisverslag van een vlinderexpeditie naar Ghana Auke Hunneman

Het is een drukte van belang als we (Henk en Auke Hunneman, Siep en Jannie Sinnema en Gerrit Tuinstra) op 21 december 2007 na een rumoerige en sterk

Start van expeditie in Atewa Hills
(foto A&H Hunneman)

Hein Boersma bij vlinderval in Atewa Hills
(foto G.Tuinstra)

vertraagde vlucht op Kotoka Airport in de Ghanese hoofdstad Accra aankomen. Meteen als we het vliegtuig uitstappen, voelen we de tropische hitte als een warme deken om ons heen slaan. In de benauwde aankomsthal hebben de ventilatoren het moeilijk om het verblijf er aangenaam te maken. Ook de douaniers lijken last te hebben van de warmte, want de wachtrijen

krimpen nauwelijks. Als we eenmaal buiten zijn worden we opgewacht door een rumoerige en kleurrijke menigte die achter dranghekken staat te wachten op geëmigreerde familieleden die de kerstdagen in hun geboorteland komen vieren. Net als we ons beginnen af te vragen waar we naartoe moeten, komt een blanke man op ons af. Het blijkt Hein Boersma, onze reisleader, die de weg wijst naar een krakkemikkig busje dat ons naar het Shangri La Hotel brengt. Onderweg maken we kennis met de luidruchtige Afrikaanse cicaden, de aller-luidste in hun soort.

De volgende dag trekken we de binnenlanden in. Eindbestemming is Bunso en de nabijgelegen Atewa

Range. Het regenwoud hier is bijzonder van samenstelling, omdat het nog elementen van een submontane flora herbergt die uit een tijd stamt dat het klimaat (veel) koeler was dan nu. Waarschijnlijk hebben de Atewa Hills (500-700m.) gezorgd voor de omstandigheden waarin dit vegetatietype gedijt, zoals relatief veel neerslag en vochtige condities. Voor veel plant- en diersoorten vormden de heuvels

Eustera brachyura , Bobiri forest
(foto S.G.Sinnema)

een refugium toen het areaal tropisch regenwoud sterk afnam. De vlinderrijkdom is overweldigend: maar liefst 650 van de in totaal 915 in Ghana waargenomen dagvlindersoorten zijn hier vastgesteld. De geïsoleerde ligging heeft er bovendien voor gezorgd dat hier relatief veel endemische soorten zijn ontstaan, waaronder *Mylothris atewa*, een soort Ghanees oranjetipje.

Omdat het nu licht is, krijgen we op weg naar Bunso een goed beeld van de omgeving. Het verkeer is een ware belevenis: auto's heb je in alle soorten en maten en het krioelt allemaal door elkaar. Langs de

kant van de weg lopen kinderen hun handelswaar te verkopen dat ze vaak op hun hoofd dragen. Ook liggen er langs de weg veel autowrakken en die blijven daar ook liggen. Sommige liggen er al jaren en zijn verroest en overwoekerd door planten.

We besluiten de eerste dag te gebruiken om te acclimatiseren. Dit betekent dat we 's middags het plaatselijke arboretum opzoeken en daar de eerste netvangsten doen. De volgende twee dagen brengen we door op de heuvels zelf. Deze plek is ongelooflijk rijk aan vlinders. De eerste dag levert ons meteen ongeveer 100

soorten op, waaronder verscheidene Charaxidae, *Papilio*'s, *Euphaedra*'s en *Acraea*'s. We gebruiken naast het ordinaire vlindernet nog twee methoden om de vlinders te vangen. Hein gebruikt vallen met rotte garnalen en een papje van (oude) bananen om Charaxidae te lokken. 's Nachts laten we deze vallen hangen in de hoop dat er de volgende ochtend nachtvlinders in zitten. Dit levert uiteindelijk enkele mooie pijlstaarten op. Daarnaast houden we onze ochtendurine op tot we een geschikte plek vinden waarvan we denken dat het veel vlinders zal opleveren. Dit blijkt een opvallend effectieve methode. Onze volgende verblijfplaats is gelegen in een prachtig stukje primair regenwoud waarvan in Ghana nog maar 5 procent over is: Bobiri Forest. In dit reservaat gebruiken we voor het eerst onze, speciaal voor deze gelegenheid geprepareerde, lichtgewicht nachtvlinderopstellingen. Het kost ons wat moeite om alle lampen te laten branden op de meegebrachte generator, maar uiteindelijk zijn we drie avonden actief. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat we hier wat hogere verwachtingen van hadden, maar het soortenaantal viel (wellicht vanwege de droge tijd) enigszins tegen. Niettemin hebben we toch nog honderden soorten kunnen verzamelen, waaronder een prachtige roze nachtpauwoog met lange slippen, doodshoofdpijlstaart en oleanderpijlstaart.

Het is een grote teleurstelling als we horen dat Siep en Jannie vanwege trieste familieomstandigheden halsoverkop terug moeten naar Nederland. We besluiten daarom de volgende dag terug naar Accra te rijden om Siep en Jannie op het vliegveld af te zetten. De anderen rijden daarna door naar de Shai Hills net buiten Accra, waar we één nacht verblijven. De volgende dag reizen we naar Amadzofe, waar we het fenomeen hilltopping hebben ervaren. Het was wonderlijk om te zien hoe honderden dagvlindersoorten zich op de top van de heuvel hadden verzameld waar ons appartement was gelegen. Hetzelfde gold overigens voor de nachtvlinders

Hypolycaena antifaunus, Atewa Hills
(foto S.G.Sinnema)

die hier in groten getale op onze lampen afkwamen. Vanwege de minder goede voorzieningen in het appartement (geen stromend water) vertrekken we in afwijking van de planning snel naar een nabijgelegen locatie. Het resort Paradise Mountains is een stuk beter, hoewel hier geen elektriciteit voorhanden is.

We bevinden ons inmiddels in de Volta Region, een gebied dat qua vlindergezelschap afwijkt van het Westen van Ghana. Ondanks de geïsoleerde ligging met aan de

ene kant de Volta rivier en aan de oostzijde het Dahomey Gap dat enorm heeft gevarieerd in grootte, heeft zich in de bergen op de grens van Ghana en Togo altijd een zeer karakteristieke vlinderfauna kunnen handhaven. Hier bevindt zich de hoogste berg van Ghana, Mount Afadjato (880m.), en we kunnen het niet laten om aan deze steile klim te beginnen. We vinden aan de voet van deze berg een *Charaxes boueti*, een soort die van bamboe leeft. Op de top is het uitzicht adembenemend en we vangen hier een andere vertegenwoordiger uit het genus *Charaxes*, namelijk *Charaxes castor*. De laatste paar dagen verzamelen we nabij Wli Falls, een smalle strook tropisch regenwoud die zich uitstrekt langs de uitloop van een waterval die zijn oorsprong heeft in Togo. Hier is de entomofauna wederom overweldigend. Het vermelden waard is zeker ook de enorme kolonie vleermuizen die zich angstvallig hadden vastgeklampt aan de steile rotswand.

De laatste dag brengen we voor een groot deel op het vliegveld door. We nemen afscheid van onze chauffeur Mohammed en gids Dominic. Na een rustige vlucht arriveren we zaterdagochtend 5 januari 2008 op Schiphol. Het weer is guur en het temperatuurverschil met Ghana bijna 25 graden. In onze koffers bevinden

zich de papillotten met de door ons verzamelde vlinders. We realiseren ons dat het echte werk nu pas gaat beginnen. Het duurt nog een hele tijd voordat deze beesten zijn opgeweekt, opgezet en gedetermineerd. Op het moment van schrijven zijn de meeste dagvlinders opgezet en is het tijd om de totaallijst op te stellen. De nachtvlinders liggen klaar om opgezet, gedetermineerd of misschien wel beschreven te worden. De reis heeft in ieder geval veel nieuwe informatie over het voorkomen van vlinders in Ghana opgeleverd. Op de voorjaarsbijeenkomst hoort u hier ongetwijfeld meer over...

Palla decius , Atewa Hills
(foto S.G.Sinnema)

Literatuur

Larsen, T.B. 2005. *Butterflies of West Africa*. Apollo Books, Stenstrup.